

Rikoserityinen työ lastensuojelun jälkihuollossa

Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala STM ja
erityisasiantuntija Saija Sambou OM

16.2.2023

Lastensuojelun jälkihuolto

- Tarkoituksena on tukea lapsen kotiutumista sijaishuollosta tai auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle.
- Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja on 25 v.
- V 2021 lastensuojelun jälkihuollossa 10 787 18 v täyttäneitä (+ 19 % vuoteen 2020 verrattuna).
- Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE), STM:n ohjaama ja valvoma ESR-hanke
 - Tuottanut kansallista tilannekuvaa lastensuojelun jälkihuollon tilanteesta ja kehitetty toimintamalleja esim. intensiivistä tukea tarvitseville.
 - Nuorilla haasteita mm. arjessa pärjäämisessä, kuten toimeentulon, asumisen, opiskelu- ja työelämätaitojen suhteen.
 - Tarpeisiin vastaamisessa korostuu monialaisen yhteistyön tarve.

Lasten ja nuorten rikollisuustilanteesta

- Vuoden 2015 jälkeen erityisesti alle 15 -vuotiaiden tekemät vakavat väkivaltarikokset ovat lisääntyneet.
- Rikokset kohdistuvat valtaosin toisiin alaikäisiin henkilöihin.
- Yhä useampaan nuorten väkivaltarikokseen liittyy teräaseita, ja nöyryyttämistä sosiaalisessa mediassa.
- Rikokset keskittyvät pienelle osalle nuoria.

Riski- ja selittäviä tekijöitä

- Keskeisiä nuorisoriikollisuuden riskitekijöitä ovat ylisukupolvinen huono-osaisuus, matala koulutustaso, heikot kognitiiviset kyvyt, lapsuudenaikaiset käytöshäiriöt sekä erilaiset psykososiaaliset ongelmat.
- Myös asuinalueella, samalla alueella asuvien rikosaktiivisuudella sekä nuorten vertaisverkostoilla on yhteys rikoskäyttäytymiseen nuoruudessa.
- Syrjäytymiskokemuksilla, rikollisen elämäntavan ihannoinnilla ja huumeiden käytön yleistymisellä saattaa olla yhteys väkivaltarikollisuuden lisääntymiseen.
- Taustalla voi olla myös uhrikokemuksia.

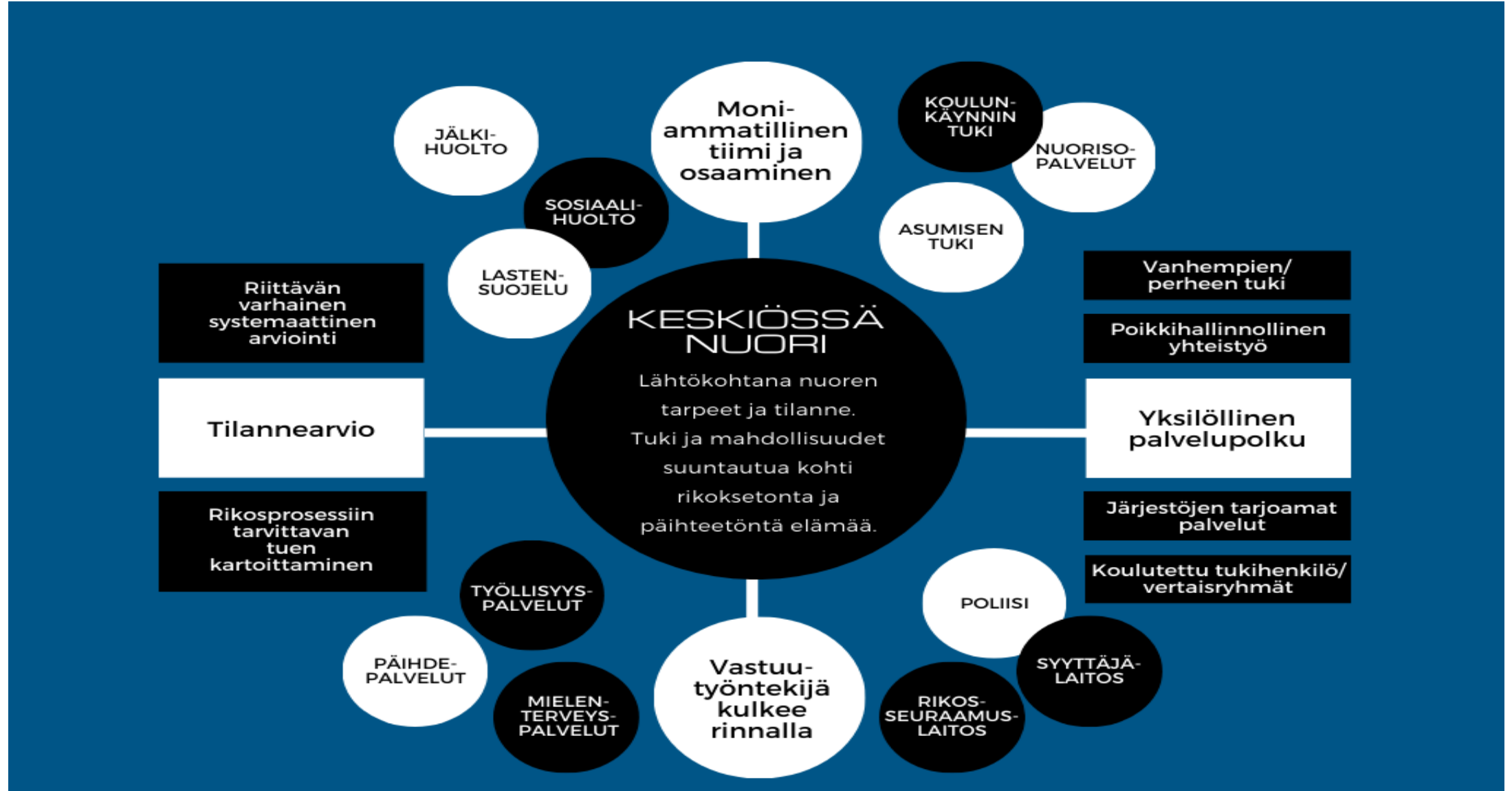
Lasten ja nuorten rikosten ehkäisy ja rikoksiin puuttuminen

- Varhainen puuttuminen, toimivat sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut sekä polarisaation ehkäiseminen ovat keskeisiä.
- Eri toimijoiden yhteistyö tärkeää (esim. lastensuojelu, poliisin Ankkuri, järjestötyö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, rikosseuraamuslaitoksen työ) – *”kuka tekee mitä?”*
- Lasten, nuorten ja perheen yksilölliset taustat ja tilanne huomioitava; *”tilanne ja tarve – kuka ja miten selvitetään, vai selvittääkö kaikki?”*
- Suurin osa nuorista kokeilee rajoja, ensikertaa kiinni jääneille riittää usein puhuttelu ja leimaamisen välttäminen (Haikkola ym. 2019).
- Toistuvasti ja vakavia rikoksia tekevä pieni osa lapsista ja nuorista tarvitsee usein intensiivistä ja systemaattista tukea.

Poikkihallinnollinen yhdessä tekeminen

- Lastensuojelu ja jälkihuolto
- Perheen ja vanhemmuuden tuki
- Nuorten aikuisten sosiaalityö ja etsivä nuorisotyö
- Järjestöjen työ
- Rikoksilla oireilevien nuorten, ja muiden olemassa olevien monialaisten toimintamallien vakiinnuttaminen
- Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli: *rikosprosessiin sovitetaan yhteen eri viranomaisten toiminnot ja muiden, ennaltaehkäiseviä palveluita tuottavien tahojen toimenpiteet koordinoitusti ja yksilön tarpeet huomioiden -> räätälöidyt palvelut*

Kokonaisvastuu nuoren tilanteesta



Rikoserityisyys nuorten toimintamallissa

- Toistuvasti/vakavia rikoksia tekevien (päihteet, muu syrjäytymisen riski) uusimisen ehkäisy ja päihteistä irrottautuminen; myös alle 15 vuotiaille.
- Luottamuksen rakentaminen ja nuoren kohtaaminen, motivointi, ”kiinnipitäminen”, neurokirjon oireiden tunnistaminen, elämänhallinnan tukeminen, päihderiippuvuus, traumat ja niiden vaikutukset.
- Naiserityisyys ja romanierityisyys, maahanmuuttajataustaisiakin vähän
- *Räätälöidyt palvelut nuorelle ja perheelle*
- *Nuoren vahvuuksien tunnistaminen*
- Rikoksista irrottautumista tukevat ohjelmat, nuoren ja perheen tilanteen systemaattinen arviointi, yksi vastuutyöntekijä ja tarpeen mukaan rinnalla kulkeva tukihenkilö.

Yhteistyön edistämisen mahdollisuudet ja isot kysymykset

- Onko monialainen yhteistyö parantunut pilottipaikkakunnilla, nyttemmin hyvinvointialueilla, rikoksilla oireilevien nuorten tarpeisiin vastaamiseksi sekä nuorten tukemiseksi kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää?
- Miten varmistaa pitkäaikaiset/pysyvät paikalliset rakenteet luontevan, sujuvan ja koordinoitun poikkihallinnollisen yhteistyön mahdollistamiseksi?
- Huomioidaanko uudessa sote-järjestämistrakenteessa myös lasten ja nuorten rikosten ehkäisy, rikoksiin puuttuminen ja monialainen yhteistyö sekä ala- että täysi-ikäisten lastensuojelun jälkihuollon kanssa?

Poikkihallinnollinen työ ja sen vahvistaminen jatkuu

- Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaan valmisteltu uusi poikkihallinnollinen avaus katuväkivaltatoimenpiteestä (STM, SM, OM, OKM, TEM)
- Työn alla kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpide nro 7 (STM vastuussa):
”Laaditaan valtakunnallinen toimenpideohjelma luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistumisten ennaltaehkäisyyn, luvattoman poissaolon aikaiseen toimintaan sekä jälkityöhön”.
- Rikosten ennaltaehkäisyhanke ja nuorten toimintamallin pilotointi jatkuu 2023 loppuun (siirtyvä rahoitus ja lisätalousarvio)
- Oikeusministeriön asettama työryhmä valmistelemaan rikosentorjuntaneuvoston asettamista ja rikosentorjuntatyön organisointia sekä toimia, joilla voidaan ehkäistä ja puuttua nuorisoväkivaltaan ja jengiytymiseen siihen. (1.2.–31.5.2023)